

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραϊανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακιροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

Κυριακή, 6 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 2**
 θεματική: **Δια-πολυπολιτισμική διάσταση στη γλώσσα**
 Προεδρείο: **Ν. Παπαδογιαννάκης - Α. Αλευριάδου**
- 9.00-9.30 *Αναγνωστικές δεξιότητες στη Δεύτερη/Ξένη Γλώσσα των μαθητών με Μαθησιακές Δυσκολίες: Μια κριτική σύνθεση*
Π. Παυλίτσα, Α. Αλευριάδου, Ε. Γρίβα
- 9.30-9.50 *Λειτουργική αναβάθμιση του κοινωνικού ρόλου των εκπαιδευτικών: συμβολή στην αποτελεσματική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης) στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές τάξεις*
Δ. Σιδηρόπουλος
- 9.50-10.10 *Απόψεις των φιλολόγων για την εκπαιδευτική πολιτική απέναντι στη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας: Το πρόγραμμα «Ένταξη παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση-Γυμνάσιο» από το Α.Π.Θ.*
Μ. Γαλαντόμου
- 10.10-10.30 *Νέα Ελληνικά για Μετανάστες, Παλινοστούτες, Πρόσφυγες και Ξένους: Ιδεολογικοί προσανατολισμοί και μηχανισμοί ενσωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία*
Γ. Χατζηθεοχάρους, Ε. Γιοβάννη
- 10.30-11.00 *Διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας σε Τ.Ε.Γ. του εξωτερικού*
Α. Διαλεκτόπουλος
- 11.00-11.30 **Διάλειμμα - καφές**
 Προεδρείο: **Α. Κυρίδης - Ε. Γρίβα**
- 11.30-11.50 *Γραπτή έκφραση παιδιών σχολικής ηλικίας στη μητρική και ξένη γλώσσα: η επίδραση του φύλου*
Κ. Σέμογλου, Ε. Γρίβα, Π. Παντελή, Μ. Βρυώνη
- 11.50-12.10 *Η επίδραση του παράγοντα «ηλικία» στην εκμάθηση της δεύτερης/ξένης γλώσσας: Η περίπτωση της νέας ελληνικής*
Θ. Ρουσουλιώτη
- 12.10-12.30 *Η επίδραση της μαθησιακής ομάδας στην ανάπτυξη του γραμματισμού παιδιών προσχολικής ηλικίας: Το παράδειγμα της παροιμίας*
Α. Κωστανούδη, Ειρ. Σιβροπούλου
- 12.30-12.50 *Πρακτικές ανάγνωσης με σκοπό την κατανόηση των κειμένων στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο. Εναλλακτική προσέγγιση σύμφωνα με το μοντέλο των συγγενών πρακτικών του αναγνώστη (ή των τεσσάρων ρόλων του αναγνώστη)*
Ε. Βεκρής
- 12.50-13.10 *Μελέτη περίπτωσης νηπίου με νοητική καθυστέρηση – πρόγραμμα παρέμβασης στον προφορικό λόγο*
Ε. Κοηκίδου
- 13.10-13.30 *Οι ασκήσεις παραγωγής γραπτού λόγου στη Γ' Λυκείου και στις Πανελλήνιες εξετάσεις*
Α. Βακάλη, Κ. Ντίνας
- 13.30-14.15 **Ολομέλεια - Κλείσιμο συνεδρίου**
- 16.00 **Ξενάγηση στον Αρκτούρο**

**Η επίδραση του παράγοντα «ηλικία» στην εκμάθηση της
δεύτερης/ξένης γλώσσας: Η περίπτωση της νέας ελληνικής**

Θωμά Ρουσουλιώτη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract

The present article investigates the impact of factor “age” in learning Greek as a second language. Learning characteristics of adult learners and critical period hypothesis have been taken seriously under consideration. The research was held in the school of Modern Greek Language, at Aristotle University of Thessaloniki, in multilingual environment. The aim of this paper was to trace if learners of Greek language understand the meaning of compound words either they are synchronically analyzable- semantically transparent or not. The statistical analysis of data with SPSS 15 revealed that elder students understand more not synchronically analyzable- semantically opaque compound words than younger ones. This conclusion can be explained by two factors: a) semantic information of words is acquired by native and no native speakers during their whole life b) during second language learning adult students evolve learning strategies in order to facilitate communication.

1. Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την επίδραση του παράγοντα «ηλικία» κατά την εκμάθηση της Νέας Ελληνικής¹ ως δεύτερης/ξένης² γλώσσας. Ειδικότερα, διερευνάται κατά πόσο οι διδασκόμενοι την ελληνική ως Γ2

- κατανοούν τη σημασία των σύνθετων λ.μ. είτε πρόκειται για συγχρονικά αναλύσιμες-διαφανείς είτε πρόκειται για μη αναλύσιμες συγχρονικά-αδιαφανείς σύνθετες λεξικές μονάδες³ βάσει μορφοσημασιολογικών κριτηρίων και

¹. ΝΕ από εδώ και στο εξής.

². Γ2 από εδώ και στο εξής.

³. λ.μ. από εδώ και στο εξής.

- αν ο παράγοντας «ηλικία» επιδρά ουσιαστικά στην κατανόηση των σύνθετων λ.μ. και γενικότερα στην εκμάθηση της Γ2.

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων λήφθηκαν υπόψη τα χαρακτηριστικά των ενήλικων μαθητών, όπως αυτά ορίζονται από τον Κόκκο (1999) και η υπόθεση της κρίσιμης περιόδου⁴ (critical period hypothesis)

2. Το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας

2.1 Τα χαρακτηριστικά των ενήλικων μαθητών

Ένας σημαντικός παράγοντας που απαιτείται να ληφθεί υπόψη στην παρούσα έρευνα είναι η ηλικία των συμμετεχόντων, διότι, τουλάχιστον με βάση τα τυπικά κριτήρια που έχουν οριστεί για το χαρακτηρισμό κάποιου ως ενήλικου, είναι όλοι ενήλικοι.

Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι σε σχέση με την εκμάθηση της Γ2 διαθέτουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Είναι γνωστικά ώριμοι, τουλάχιστον όσον αφορά το επίπεδο γνώσεών τους
- Γνωρίζουν επαρκώς μία ακόμα γλώσσα τουλάχιστον
- Συνήθως ωθούνται από διαφορετικά κίνητρα ο καθένας στην εκμάθηση της Γ2 εκτός από τη βασική ανάγκη της επικοινωνίας που είναι κοινή σε όλους.

Άλλωστε, η διδασκαλία της Γ2 σε ενήλικους είναι πολύπλοκη και ιδιαίτερα απαιτητική, καθώς τους ανήλικους με τους ενήλικους εκπαιδευόμενους διαφοροποιούν εκ διαμέτρου αντίθετα χαρακτηριστικά τα οποία καθορίζονται από την ηλικία⁵ τους.

Ειδικότερα, οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι (Κόκκος, 1999, τόμος Α': 55-58):

- 1.** Χαρακτηρίζονται από την τάση για εκπλήρωση του δυναμικού τους και για αυτοκαθορισμό, γεγονός το οποίο αδιαμφισβήτητα συνεπάγεται το ενεργητικό ενδιαφέρον των διδασκομένων για το πρόγραμμα εκπαίδευσης και την ενεργητική τους συμμετοχή στην πορεία της μάθησης.
- 2.** Βρίσκονται σε μία διεργασία εξέλιξης. Συμβαίνουν στη ζωή τους πολλές αλλαγές, οι οποίες συνδέονται με την πορεία της μάθησης, ώστε η τελευταία να αποκτά δυναμικό χαρακτήρα και να εξασφαλίζει την αύξηση του ενδιαφέροντος των συμμετεχόντων.

⁴. ΥΚΠ πό εδώ και στο εξής.

⁵. Βλ. και Kennedy (1988: 477-498).

3. Διαθέτουν πλήθος από εμπειρίες και γνώσεις, ενώ έχουν ήδη διαμορφωμένες αντιλήψεις (στάσεις) στις οποίες έχουν επενδύσει συναισθηματικά· εάν όλες οι προαναφερθείσες δυνατότητες συνδυαστούν με το προς μάθηση αντικείμενο μπορούν σε σημαντικό βαθμό να τους βοηθήσουν να το κατανοήσουν.

4. Συμμετέχουν συνήθως στα εκπαιδευτικά προγράμματα, γιατί έχουν κάποια εσωτερική αίσθηση ανάγκης, οπότε και το κίνητρο μάθησης γίνεται εντονότερο.

5. Έρχονται στα εκπαιδευτικά προγράμματα με διάφορες προσδοκίες, οι οποίες καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις στάσεις τους απέναντι στην εκπαίδευση, στάσεις που με τη σειρά τους διαμορφώθηκαν ανάλογα με τα σχολικά βιώματα καθενός και οι οποίες είναι άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές.

6. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι έχουν -πέρα από το μέλημά τους να παρακολουθούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα- πολλά άλλα καθήκοντα και δεσμεύσεις που συνδέονται με τους ρόλους τους μέσα στον κοινωνικό περίγυρο.

7. Κάθε εκπαιδευόμενος, όντας πλέον ενήλικος, έχει υιοθετήσει το δικό του μαθησιακό τρόπο, το δικό του μοντέλο που τον βοηθά να μαθαίνει ευκολότερα.

Η αναφορά αυτή στα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων κρίθηκε απαραίτητη καθώς η έρευνα όσον αφορά τους διδασκόμενους την ελληνική ως Γ2 πραγματοποιήθηκε σε ενήλικους, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, οι οποίοι άλλες φορές σε μεγαλύτερο βαθμό και άλλες σε μικρότερο εκδήλωναν είτε μεμονωμένα είτε στο σύνολό τους τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

2.2 Η υπόθεση της κρίσιμης περιόδου

Η *υπόθεση της κρίσιμης περιόδου* (critical period hypothesis) όσον αφορά την εκμάθηση της Γ2 συνίσταται στο ερώτημα αν υπάρχει κάποια χρονική περίοδος στη ζωή του ανθρώπου κατά την οποία η εκμάθηση της Γ2 πραγματοποιείται ευκολότερα και με μεγαλύτερη επιτυχία και συνεπώς η περίοδος αυτή ενδείκνυται για την εκμάθηση της Γ2 (Bialystok & Hakuta, 1999: 162-164).

Η άποψη ότι οι μικροί σε ηλικία μαθητές, έως την περίοδο της προεφηβείας, μαθαίνουν πιο εύκολα μια Γ2 εδράζεται:

- σε ψυχοκοινωνιολογικούς και γνωστικούς παράγοντες,
- σε νευρολογικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στον εγκέφαλο του ανθρώπου και καθιστούν δυσχερέστερη την εκμάθηση της Γ2 από τους ενήλικες και

- στο είδος του *γλωσσικού εισαγόμενου* (input) στο οποίο εκτίθενται οι μικροί σε ηλικία μαθητές (Gass & Selinker, 1994: 342). Είθισται το *γλωσσικό εισαγόμενο* στην περίπτωση αυτή να είναι τροποποιημένο και απλοποιημένο από τους ενήλικες.

Ωστόσο, τα δεδομένα των ερευνών τα τελευταία χρόνια όσον αφορά την αρνητική επίδραση της ηλικίας στην εκμάθηση της Γ2 δίστανται, καθώς έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες που επιβεβαιώνουν την ΥΚΠ⁶ (Liedert, Odom, Hill & Huff, 1969, Johnson & Newport, 1989, Flege, Yenikomshian & Serena, 1999, Gordon, 2000, Mayberry & Lock, 2003) και άλλες που τη διαψεύδουν (Walsh & Diller, 1978, Cummins, 1980, Ostwald & Williams, 1981, Muñoz, 2006, Ginsburg, Ortuño-Ortin & Weber, 2007).

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις παραπάνω έρευνες θέτουν ως ζήτημα προς διερεύνηση πλέον όχι την αδυναμία των ενηλίκων να μάθουν τη Γ2, αλλά τον διαφορετικό τρόπο εκμάθησης της Γ2 από αυτούς. Διότι μπορεί η εκμάθηση της Γ2 να καθίσταται πιο δύσκολη μετά την εφηβική ηλικία, αλλά η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από γνωστικούς και συναισθηματικούς παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στη διαδικασία εκμάθησης της Γ2.

Στους γνωστικούς παράγοντες εντάσσονται η ηλικία και η έφεση για την εκμάθηση μίας ή περισσότερων Γ2 και στους συναισθηματικούς παράγοντες τα κίνητρα, η στάση προς τη γλώσσα στόχο (attitude) και οι στρατηγικές (strategies) που υιοθετεί ο μαθητής για να επικοινωνήσει στη Γ2 (Μπέλλα, 2007: 27-29). Άλλωστε, οι ενήλικοι μαθητές αναπτύσσουν περισσότερες και πιο αποτελεσματικές στρατηγικές με στόχο την εκμάθηση της Γ2 από τα παιδιά ενώ παράλληλα διαθέτουν μεγαλύτερη ικανότητα επεξεργασίας της γλώσσας.

3. Η έρευνα

3.1. Μεθοδολογία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μαθητές του Σχολείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας⁷ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης⁸, οι οποίοι διδάσκονταν την ελληνική ως Γ2 σε πολύγλωσσο περιβάλλον. Στους συμμετέχοντες διανεμήθηκε γλωσσικό τεστ, μία

---

⁶ Η αναφορά των συγκεκριμένων ερευνών τόσο σε σχέση με την επιβεβαίωση όσο και σε σχέση με την απόρριψη της ΥΚΠ είναι ενδεικτική.

⁷ ΣΝΕΓ από εδώ και στο εξής.

⁸ Α.Π.Θ. από ε'δω και στο εξής.

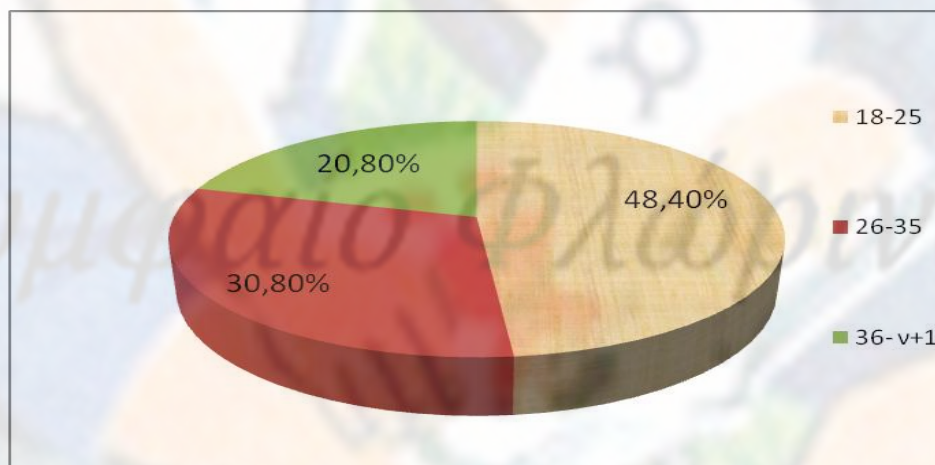

ερώτηση του οποίου αποτελείτο από δώδεκα σύνθετες λ.μ., έξι από τις οποίες ήταν συγχρονικά αναλύσιμες-διαφανείς βάσει μορφοσημασιολογικών κριτηρίων και έξι από τις οποίες ήταν συγχρονικά μη αναλύσιμες-αδιαφανείς βάσει μορφοσημασιολογικών κριτηρίων. Οι σύνθετες λ.μ. ήταν ενταγμένες σε προτάσεις στις οποίες υπήρχαν δείκτες κατανόησης της σημασίας τους. Για παράδειγμα ζητούνταν από τους συμμετέχοντες στο γλωσσικό τεστ να δηλώσουν αν κατανοούν τη σημασία της σύνθετης λ.μ. *σπαζοκεφαλιά* η οποία ήταν ενταγμένη στην παρακάτω πρόταση:

Η λύση του προβλήματος μοιάζει με σπαζοκεφαλιά

Μετά την ολοκλήρωση των απαντήσεων, οι 120 συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε κλάσεις ανάλογα με την ηλικία τους. Από την κατανομή των ηλικιακών ομάδων προέκυψε ότι το γλωσσικό τεστ συμπληρώθηκε από άτομα άνω των 18 ετών, αφού ως βασικό κριτήριο επιλογής των υποκειμένων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν η ολοκλήρωση από αυτούς του κύκλου σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας προέλευσής τους. Από αυτούς το 48,4% (58), δηλαδή σχεδόν οι μισοί, ανήκαν στις ηλικίες μεταξύ 18 και 25, το 30,8% (37), στις ηλικίες μεταξύ 26 και 35 και το 20,8% (25) στις ηλικίες από 36 και πάνω, όπως φαίνεται και από το παρακάτω γράφημα (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Η ηλικία των συμμετεχόντων στο γλωσσικό τεστ.

Στη συνέχεια διερευνήθηκε ο βαθμός συνάφειας ανάμεσα στην ηλικία και το πλήθος των συγχρονικά αναλύσιμων-διαφανών σύνθετων λ.μ. και ανάμεσα στην ηλικία και το

πλήθος των μη αναλύσιμων-αδιαφανών σύνθετων λ.μ. που έγινε κατανοητό από τους διδασκόμενους την ελληνική ως Γ2.

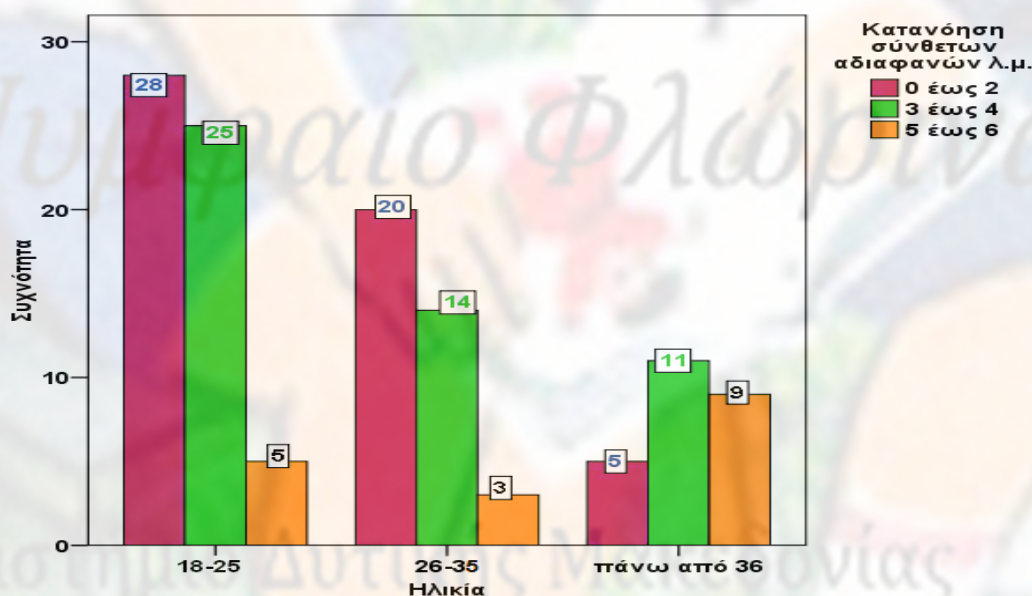
3.2 Τα αποτελέσματα της έρευνας

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στο γλωσσικό τεστ κωδικοποιήθηκαν και πραγματοποιήθηκε επεξεργασία τους με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS, έκδοση 15.

Ο στατιστικός έλεγχος χ^2 έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση, μεταξύ της ηλικίας και του πλήθους των μη συγχρονικά αναλύσιμων-αδιαφανών κατανοητών σύνθετων λ.μ. ($X^2 = 15,168 > 9,488$, $df=4$, Cramer's $V = 0,356$). Συνεπώς υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Ειδικότερα, από το γράφημα 2, που ακολουθεί, γίνεται φανερό ότι οι συμμετέχοντες στο γλωσσικό τεστ που ήταν από 36 ετών και πάνω κατανόησαν 5 ή 6 σύνθετες μη συγχρονικά αναλύσιμες-αδιαφανείς σύνθετες λ.μ. σε ποσοστό 36% έναντι του 8,6% στις ηλικίες 18-25 και 8,1% στις ηλικίες 26-35. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως θα μπορούσε να συνδεθεί με τη διαπίστωση ότι στους διδασκόμενους την ελληνική ως Γ2 άνω των 36 ετών έχουν αναπτυχθεί ισχυρότεροι μηχανισμοί κατανόησης των σύνθετων αδιαφανών λ.μ.

Γράφημα 2: Επίδραση της ηλικίας στην κατανόηση της σημασίας των μη συγχρονικά αναλύσιμων-αδιαφανών σύνθετων λ.μ.

Το συμπέρασμα αυτό ενισχύθηκε από τη διαπίστωση ότι οι μη φυσικοί ομιλητές με ηλικία 18-25 και 26-35 συγκεντρώθηκαν στη χαμηλή κατηγορία κατανόησης (28 άτομα, και 20 άτομα, αντίστοιχα), ενώ οι άνω των 36 ετών πλειοψήφησαν στη μεσαία και στην υψηλή κατηγορία (11 άτομα και 9 άτομα αντίστοιχα).

Ειδικότερα, όσον αφορά τις σύνθετες λ.μ. έχει αποδειχθεί ερευνητικά ότι ο παράγοντας ηλικία επιδρά θετικά στην κατανόησή τους. Τα ερευνητικά δεδομένα ενισχύουν όχι μόνον την άποψη ότι οι ενήλικοι μαθητές σημειώνουν μεγαλύτερη πρόοδο κατά την εκμάθηση των συντακτικών και μορφολογικών δομών της γλώσσας κατά τα πρώτα στάδια εκμάθησης της Γ2 (Krashen, Scarcella, & Long, 1982), αλλά και ότι οι σημασιολογικές πληροφορίες κατακτώνται με τον ίδιο τρόπο τόσο από τους φυσικούς όσο και από τους μη φυσικούς ομιλητές μιας γλώσσας (Shao & Neville, 1998) καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους. Οι Walsh & Diller (1978) από την άλλη αναφέρονται στην υπεροχή των ενηλίκων κατά την εκμάθηση της Γ2, διότι τα νευρικά κύτταρα του εγκεφάλου που ευθύνονται για τις ανώτερες γλωσσικές διεργασίες, όπως είναι για παράδειγμα η γραμματική ευαισθησία, οι συσχετισμοί και οι γενικεύσεις υψηλού βαθμού όσον αφορά το λεξιλόγιο και τη δομή της γλώσσας, αναπτύσσονται σε μεγαλύτερη ηλικία.

Μάλιστα, σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα της παρούσας έρευνας οι διδασκόμενοι άνω των 36 ετών διαπιστώθηκε ότι έχουν αναπτύξει ισχυρότερους μηχανισμούς κατανόησης των σύνθετων μη αναλύσιμων-αδιαφανών λ.μ.,⁹ διαπίστωση που συνδέεται άμεσα με το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες στο γλωσσικό τεστ διαθέτουν περισσότερες εμπειρίες και εικόνες από την πραγματικότητα που μας περιβάλλει.

4. Ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας

Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας οι συμμετέχοντες στο γλωσσικό τεστ άνω των 35 ετών αποδείχθηκε ότι κατανοούν τις μη αναλύσιμες-αδιαφανείς σύνθετες λ.μ. εν αντιθέσει με τους συμμετέχοντες που ανήκαν σε ηλικιακά γκρουπ που αναφερόταν σε μικρότερες ηλικίες. Το πόρισμα αυτό έγινε προσπάθεια να ερμηνευθεί βάσει των υφιστάμενων ερευνών κατά τις οποίες έχει διαπιστωθεί πως οι ενήλικοι υπερέχουν στη

⁹. Για το ρόλο της σημασιολογικής διαφάνειας και τη μορφολογική αρχή της κεφαλής στις σύνθετες λ.μ. βλ. Libben, Gibson, Yoon & Sandra (2003).

γνώση του λεξιλογίου και της δομής της γλώσσας, τουλάχιστον κατά τα πρώτα στάδια γλωσσομάθειας και πως οι ενήλικοι άνω των 35 ετών διαθέτουν αυξημένο αριθμό εμπειριών.

4.1 Ερμηνεία των αποτελεσμάτων βάσει των υφιστάμενων ερευνών

Κρίνεται, ωστόσο, απαραίτητο στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι έχει γίνει εκτενής μελέτη της επίδρασης της ηλικίας στην εκμάθηση μιας γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης.¹⁰ Οι έρευνες που έγιναν με στόχο τη σύγκριση του βαθμού κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας σε παιδιά και ενήλικες (Krashen, Long and Scarcella, 1979, Walsh and Diller, 1978 & 1981 & Cook, 1995) οδήγησαν στη διαπίστωση πως, αν και τα παιδιά πλεονεκτούν στην επίτευξη προφοράς παρόμοιας με εκείνης των φυσικών ομιλητών της γλώσσας μακροπρόθεσμα, οι ενήλικες στην πραγματικότητα μαθαίνουν ξένες γλώσσες πιο γρήγορα από τα παιδιά, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια (Krashen, Long and Scarcella, 1979: 573). Οι παραπάνω έρευνες αποδεικνύουν πως η επίτευξη επικοινωνιακής ικανότητας σε μια νέα γλώσσα στο εργασιακό περιβάλλον μπορεί στην πραγματικότητα να είναι πιο εύκολη και πιο γρήγορη για έναν ενήλικα από ένα παιδί.

Από την άλλη πλευρά, έρευνες στο χώρο της νευρολογίας έχουν δείξει ότι η εκμάθηση της γλώσσας είναι διαφορετική στα παιδιά από ό,τι στους ενήλικες λόγω των αναπτυξιακών διαφορών του εγκεφάλου, “σε αρκετές περιπτώσεις (in important respects) οι ενήλικες έχουν μεγαλύτερη ικανότητα εκμάθησης της γλώσσας” (Walsh and Diller, 1978: 1-14 & 1981: 18). Τα ίδια δεδομένα προκύπτουν και από την έρευνα της Cook (1995: 51-66) η οποία ρητά αναφέρει πως οι ενήλικες έχουν καλύτερες επιδόσεις από τα παιδιά κατά την εκμάθηση μιας γλώσσας ως δεύτερης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα το πλεονέκτημα των ενηλίκων είναι ότι τα νευρικά κύτταρα που ευθύνονται για τις ανώτερης βαθμίδας γλωσσικές λειτουργίες, όπως είναι η κατανόηση των σημασιολογικών σχέσεων και της ευαισθητοποίησης σε σχέση με την κατανόηση γραμματικών φαινομένων (grammatical sensitivity) αναπτύσσονται με την ηλικία και εξαρτώνται από την προχωρημένη ωριμότητα (late maturing) των νευρικών κυκλωμάτων του εγκεφάλου. Με βάση το δεδομένο αυτό εξηγείται το γεγονός πως οι φοιτητές μπορούν να μάθουν μεγαλύτερο μέρος του λεξιλογίου και γραμματικής από τους μαθητές του δημοτικού σχολείου κατά την ίδια

¹⁰. Για περισσότερο λεπτομερή παρουσίαση βλ. στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.language-learning-advisor.com/age-and-language-learning.html#olderlanguagelearner>

χρονική περίοδο (Walsh and Diller, 1981: 18). Ειδικότερα, στις περιοχές του λεξιλογίου και της δομής της γλώσσας, οι ενήλικες μαθαίνουν πράγματι τη Γ2 καλύτερα από τα παιδιά.

Τα παραπάνω συμπεράσματα ενισχύουν και οι Krashen, Scarcella & Long (1982), οι οποίοι διατύπωσαν την άποψη ότι οι ενήλικες προχωρούν πιο γρήγορα από τα παιδιά στα πρώιμα στάδια της συντακτικής και μορφολογικής ανάπτυξης (με δεδομένο, βέβαια, ότι οι μεταβλητές ηλικία και έκθεση στη γλώσσα παραμένουν σταθερές).

4.2 Ερμηνεία των αποτελεσμάτων βάσει των εμπειριών των ενηλίκων

Η ερμηνεία μίας σύνθετης λ.μ., όμως, απαιτεί κατά τον Wamelik-van Lint (Asher 1994, 2: 657) “τη συμφωνία μεταξύ του ομιλητή και του ακροατή ως προς το ποια σχέση υπάρχει σε κάθε περίπτωση”. Η συμφωνία αυτή για το αν κατά την ερμηνεία της σύνθετης λ.μ. θα κυριαρχήσει η κυριολεκτική ή η μεταφορική σημασία συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη καθορισμένων πολιτισμικών στοιχείων (Fromkin, Rodman & Hyams, 2003: 205) -τα οποία στην περίπτωση της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας ως Γ2 συντελούν στην κατανόηση των μη αναλύσιμων-αδιαφανών σύνθετων λ.μ.- και την ύπαρξη συμφραζομένων τα οποία λειτουργούν ως δείκτες για την κατανόηση της εκάστοτε λ.μ.

Μάλιστα, σύμφωνα με τη Συμεωνίδου - Χριστίδου (1998: 156-158) είναι συχνό το φαινόμενο η σημασιολογική περιγραφή των λημμάτων από τους συντάκτες των λεξικών να είναι ελλιπής. Η ίδια παρατηρεί ότι κατά τη σημασιολογική περιγραφή ενός λήμματος «...συστηματικά παραλείπεται το πολιτισμικό¹¹ κομμάτι, το αυτονόητο για τους φυσικούς ομιλητές της γλώσσας, το αναπόσπαστο από την ακουστική ή γραφική μορφή της λέξης. ... το κομμάτι αυτό της σημασίας αποτελεί μέρος των γενικών γνώσεων που κατέχει ένας λαός για τον κόσμο και τα λεγόμενα που τον εκφράζουν» (Συμεωνίδου-Χριστίδου, 1998: 156).

Ανακεφαλαιώνοντας, για την κατανόηση των σύνθετων λ.μ. από τους

---

¹¹. Διάκριση των όρων πολιτισμικά και πολιτιστικά στοιχεία γίνεται από τη Συμεωνίδου-Χριστίδου «Τα πολιτισμικά στοιχεία έχουν άμεση σχέση με την καθημερινή επαφή που έχουν οι ομιλούντες με τα κοινά, το στενό οικογενειακό περιβάλλον, το δρόμο, την παρέα, τις κοινωνικές εκδηλώσεις της ζωής. Οι μεγάλες διαφορές των γλωσσών είναι κυρίως πολιτισμικές. Αντίθετα, τα πολιτιστικά στοιχεία αντιπροσωπεύονται από καθετί που αναφέρεται στον ιστορικό πολιτισμό της χώρας, της οποίας τη γλώσσα μελετούμε, και έχει σχέση με τη γεωγραφική της θέση, τον πλούτο των ιστορικών γεγονότων, των πνευματικών επιτευγμάτων και γενικότερα με τη δυναμική συμμετοχή τους στη διαμόρφωση του κόσμου» (1998: 157).

διδασκόμενους την ελληνική ως Γ2 παίζουν σημαντικό ρόλο, πέρα από τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των λ.μ. και τη μέθοδο διδασκαλίας,

- η ύπαρξη κοινής κουλτούρας ανάμεσα σε δύο λαούς, οι κοινές έννοιες και τα κοινά στοιχεία πολιτισμού τα οποία, αναμφίβολα, έχουν σχέση με τις κοινές ανάγκες των ανθρώπων να εκφράσουν την πραγματικότητα που τους περιβάλλει. Άλλωστε «οι λέξεις αποτελούν φορείς σημασίας και κουλτούρας»¹²» (Symeonidou- Christidou, 1998: 13) και
- τα εκάστοτε συμφραζόμενα στα οποία εντάσσονται οι σύνθετες λ.μ. (Downing, 1977: 841).

Είναι δεδομένο ότι οι σημασιολογικές πληροφορίες που φέρουν οι λέξεις κατακτώνται τόσο από τους φυσικούς όσο και από τους μη φυσικούς ομιλητές μιας γλώσσας σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Αναμφίβολα το ζήτημα της επίδρασης του παράγοντα «ηλικία» στην εκμάθηση της Γ2 παραμένει ανοιχτό. Ωστόσο, αυτό που απαιτείται να διερευνηθεί είναι ποιες στρατηγικής μάθησης αναπτύσσουν οι ενήλικοι μαθητές όσον αφορά ειδικότερα την κατανόηση και χρήση των σύνθετων λ.μ. στη ΝΕ και γενικότερα την εκμάθησή της ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Περαιτέρω έρευνα όσον αφορά το ζήτημα αυτό βρίσκεται σε εξέλιξη.

---

¹². Στο σημείο αυτό γίνεται μόνο ενδεικτική αναφορά στο πολιτισμικό φορτίο των λέξεων που αποτελούν το λεξιλόγιο ενός λαού, καθώς το θέμα αυτό είναι ιδιαίτερα μεγάλο και απαιτείται αναλυτικότερη και συστηματικότερη παρουσίασή του η οποία δεν εμπίπτει στα ερευνητικά ερωτήματα της συγκεκριμένης εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Asher, R. E. (ed.). 1994. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, 10 volumes. Oxford: Pergamon.
- Bialystok, E. & Hakuta K. 1999. Confounded Age: Linguistic and Cognitive Factors in Age Differences for Second Language Acquisitions. In D. Birdsong (ed.) *Second Language Acquisition and the Critical Period Hypothesis* (pp.161-182). Mahwah, NJ, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cook, V.J. 1995. Multi-competence and effects of age. In Singleton. D. and Z. Lengyel (eds.) *The Age Factor in Second Language Acquisition* (pp. 51-66). Clevedon: Multilingual Matters.
- Cummins, J. 1980. The cross-lingual dimensions of language proficiency: Implications for bilingual education and the optimal age issue. *TESOL Quarterly*, 14: 175-187.
- Downing, P. 1977. On the creation and use of English compound nouns. *Language*, 53: 810-842.
- Flege, J. E., Yeni-Komshian, G. H. & Serena, L. 1999. Age Constraints on Second-Language Acquisition. *Journal of Memory and Language*, 41: 78-104.
- Fromklin, V., Rodman, R. & Hyams, N. 2003. *An Introduction to language* (7 th ed.). Boston, MA: Thomson.
- Gass, S. & Selinker, L. 1994. *Second Language Acquisition: An Introductory Course*. Hillsdale, N.J. : L. Erlbaum Associates.
- Ginsburgh, V., Ortuño-Ortin, I. & Weber, S. 2007. Learning foreign languages: Theoretical and empirical implications of the Selten and Pool model. *Journal of Economic Behavior & Organisation*, 64: 337-347.
- Gordon, N. 2000. The acquisition of a second language. *European Journal of Paediatric Neurology*, 4: 2-7.
- Johnson, J. & Newport, E. 1989. Critical Period Effects in Second Language Learning: The Influence of Maturational State on the Acquisition of English as a Second Language. *Cognitive Psychology*, 21: 60-99.
- Kennedy, L. B. 1988. Adult versus Child L2 Acquisition: An Information-Processing Approach. *Language Learning*, 38. University of Michigan.
- Κόκκος, Α. 1999. *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Το Πεδίο. Οι Αρχές Μάθησης. Οι Συντελεστές*, τόμος Α'. Ε.Α.Π., Πάτρα.
- Krashen, S. D., Long, M. A. & Scarcella, R. C. 1979. Age, Rate and Eventual Attainment in Second Language Acquisition. *Tesol quarterly*, 13: 573-582.
- Krashen, S., Scarcella, R. & Long, M. (eds.) 1982. *Child -Adult Differences in Second Language Acquisition*. Rowley, MA: Newbury House.
- Libben, G., Gibson M., Yoon, Y. B. & Sandra, D. 2003. Compound fracture: The role of semantic transparency and morphological headedness. *Brain and language*, vol 84 (1): 50-64.
- Liebert, R., Odom, R., Hill, J. & Huff, R. 1969. Effects of age and rule familiarity on the production of modelled language constructions. *Developmental Psychology*, 1(2): 108-112.
- Mayberry, P. and Lock, E. 2003. Age constraints on first versus second language acquisition: Evidence

for linguistic plasticity and epigenesis. *Brain and Language*, 87: 369–384.

Μπέλλα, Σ. 2007. *Η Δεύτερη Γλώσσα. Κατάκτηση και διδασκαλία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Muñoz, C. (ed.) 2006. *Age and the Rate of Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters.

Ostwald, S. K. & Williams, H. Y. 1985. Optimizing Learning in the Elderly: A Model. *Lifelong Learning*, 9(27): 10-13.

Shao, J. & Neville, H. 1998. Analyzing semantic processing using event-related potentials. *Newsletter for the Center for Research in Language*, vol 11 (5): 3-20.

Συμεωνίδου- Χριστίδου, Τ. 1998. *Εισαγωγή στη σημασιολογία*. Θεσσαλονίκη : University Studio Press.

Walsh, T. M. & Diller, K. C. 1978. Neurolinguistic Foundations to Methods of Teaching a Second Language. *International review of applied linguistics*, 16 : 1-14.

Walsh, T. M. & Diller, K. C. 1981. Neurolinguistic considerations on the optimum age for second language learning. In K. C. Diller (ed.). *Individual differences & universals in language learning aptitude*. Rowley, MA: Newbury House.

Wameling-van Lint, G.P.J. 1994. Compounds: Semantics and Pragmatics. In R.E. Asher (ed). *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon, vol 2: 657-659.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.language-learning-advisor.com/age-and-language-learning.html#olderlanguagelearner>

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Νηπιαγωγών
Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων
Γλωσσικής Διδασκαλίας